

Verslag landelijke netwerkbijeenkomst kopklassen 4 maart 2008 bij Sardes te Utrecht

Op dit moment zijn er in totaal 20 kopklassen in 16 gemeenten. Op de bijeenkomst waren betrokkenen van 14 kopklassen en 1 nieuw te starten kopklas (Schiedam) aanwezig. Daarnaast was iemand van de CEDgroep present om te vertellen over de ervaringen met de Topklas in Zwijndrecht en fungeerde Sardes als organisator en begeleider van de schakelklassen. In totaal is de bijeenkomst bezocht door 23 personen.

Doel van de middag was het uitwisselen van ervaringen over het werken in en met de kopklas. Het blijkt dat kopklasleerkrachten vaak relatief alleen opereren en behoefte hebben aan contacten met andere kopklassen. “Ik heb eindelijk mijn collega’s ontmoet”, zo reageerde een enthousiaste kopklasleerkracht na afloop van de bijeenkomst.

Hieronder volgt een kort verslag van de hoofdpunten.

Resultaten

Iedere kopklas geeft aan dat hij of zij het meest trots is op de resultaten bij de kopklasleerlingen; zowel op cognitief als op sociaal-emotioneel vlak! Vrijwel alle leerlingen stromen na het kopklasjaar door naar vmbo-t of hoger. De vooruitgang en groei bij de leerlingen in 1 jaar zijn volgens de aanwezigen enorm groot. Het werken in de kopklas blijkt unaniem veel voldoening bij de leerkrachten en begeleiders te geven. Het is goed om dit voor te ogen te houden bij het lezen van onderstaande punten, waarin toch vooral ingezoomd is op een aantal punten waar betrokkenen tegenaan lopen.

Werving

Knelpunt voor zowel lopende als nieuwe kopklassen is de jaarlijkse werving van voldoende leerlingen. Dit blijkt ieder jaar opnieuw veel tijd en energie te kosten, en soms met tegenvallende resultaten.

In het overleg zijn hiervoor een aantal verklaringen genoemd.

- Onbekendheid van de kopklas onder de basisscholen.
- (Sommige) basisscholen voelen aanmelding voor de kopklas als een bewijs van onvermogen.
- Mogelijk speelt jaloezie op de extra financiën en het doelgroepenbeleid ook een rol: ‘Waarom vooral voor allochtone leerlingen?’ en ‘Als wij die faciliteiten zouden krijgen, zou het ons ook wel lukken om hogere resultaten met de leerlingen te bereiken’.
- De extra ‘rompslomp’ wordt genoemd rond aanmelding en selectie van leerlingen (in een aantal gevallen wordt bijvoorbeeld de NIO-toets aanvullend afgenomen).
- Frequente wisseling van groep 8- leerkrachten, waardoor ieder jaar opnieuw veel geïnvesteerd moet worden in de persoonlijke voorlichting over de kopklas. Bovendien is de ervaring dat leerkrachten schriftelijk materiaal over de kopklas niet of niet goed lezen.

Tips bij de werving zijn onder andere: kopklas opnemen in de kernprocedure overgang po-vo; oud kopklasleerlingen terug laten gaan naar hun basisschool en ze daar iets laten vertellen; groep 8- leerlingen en hun ouders uitnodigen om een dagje te komen kijken; ieder jaar

opnieuw de groep 8- leerkrachten informeren; bezoek en informeer ook het Intern Begeleiders netwerk; zorg dat ouders goede informatie krijgen en biedt eventueel oudercursussen aan (Utrecht); ouders van oud-kopklasleerlingen zijn de beste reclame.

Selectie

Motivatie en gedragsproblemen bij kopklasleerlingen worden meerdere malen genoemd als een lastig punt. Zeker in gemeenten waar motivatie als toelatingscriterium is losgelaten of bij de start wat minder streng is gehanteerd, lopen de kopklassen hier regelmatig tegenaan. Ook blijken basisscholen geen ‘volledige’ informatie over de leerlingen te geven.

Amsterdam gebuikt (met tevredenheid) een contract voor kinderen en hun ouders met vermelding van een aantal rechten, plichten en sancties.

Samenwerking met het voortgezet onderwijs

De ervaringen van de kopklas met het voortgezet onderwijs zijn per gemeente heel verschillend. Soms is de kopklas volledig geïntegreerd in de vo-school, krijgen de leerlingen diverse vo-vakken aangeboden en is de overdracht en nazorg goed geregeld (zoals in Delft waar alle ex-kopklasleerlingen op het Grotiuscollege een soort taal-RT kunnen krijgen). Een aantal kopklassen geeft echter ook aan hun positie in het vo keer op keer te moeten bevechten. In tijden van bezuinigen is dat bijvoorbeeld direct te merken (dan worden bijvoorbeeld opeens de sportlessen geschrapt en moet de kopklasleerkracht deze zelf maar geven).

Opgemerkt wordt dat leerlingen na het kopklasjaar niet zomaar zonder extra begeleiding of aandacht naar het vo kunnen. Het vo heeft vervolgens ook de taak om de leerling verder goed te blijven begeleiden.

Uren

Er blijkt enige verwarring te zijn omtrent het aantal uren onderwijs dat een kopklasleerling moet volgen. Omdat de leerling al acht jaar basisonderwijs achter de rug heeft, mag voor de kopklas uitgegaan worden van het gemiddelde van 940 uren per jaar. Amsterdam volgt bijvoorbeeld het rooster van het voortgezet onderwijs (ook met vakanties) en komt tot een schoolweek voor de kopklasleerling van 27.5 uur.

Meer jongens

Alle kopklassen hebben te maken met beduidend meer jongens. “Meisjes werken veel harder op die leeftijd” is de verklaring.

Huisvesting in een basisschool

De meeste kopklassen zijn gehuisvest in een vo-school. Dit geeft kopklasleerlingen niet het gevoel te zijn blijven ‘zitten’, leerlingen kunnen zo wennen aan de vo-sfeer en profiteren van de voorzieningen. In Dordrecht en Zoetermeer is de kopklas in een school voor basisonderwijs/speciaal basisonderwijs gevestigd. Dit lijkt de (toch al vaak moeizame) werving van leerlingen niet te vergemakkelijken.

Nieuwe ontwikkelingen

*** Kopklas na groep 7 (Amersfoort)**

De kopklas in Amersfoort leidt niet altijd tot een jaar extra. Dat komt omdat zij leerlingen al na groep 7 toelaten. Hun redenering is dat je deze ontwikkeling in groep 6 al vaak ziet aankomen bij leerlingen en dat je al in groep 7 (na bijvoorbeeld de entree toets) leerlingen prima kunt selecteren. Hun argument is ook dat er in groep 8 na de cito- toets niet meer zo heel veel gebeurt en dat je die tijd effectiever kunt gebruiken. Consequentie is wel dat je leerlingen een jaar eerder bij hun klasgenoten ‘weghaalt’ en dat ze bijvoorbeeld ook de

afscheidsrituelen zoals de eindmusical missen. Een kwestie van afweging en prioriteiten stellen dus.

Ook andere kopklassen, zoals Utrecht en Amsterdam, laten zo nu en dan leerlingen uit groep 7 toe.

*** Topklas in Zwijndrecht**

Els van der Veer van de CED-Groep begeleidt de Topklas in Zwijndrecht (is overigens geen officieel goedgekeurde schakelklas). In de Topklas gaan leerlingen twee dagdelen per week naar de basisschool voor extra taallessen. Na de Topklas gaan zij naar de tweede klas van vmbo-t, waar ze wellicht dezelfde taaldidactiek blijven houden (dat moet nog besproken worden met het Walburgcollege waar de Topklas onder valt). Alle leerlingen gaan na de Topklas naar het tweede leerjaar voortgezet onderwijs op het niveau dat zij aankunnen. Deze klas 'kost' leerlingen dus geen jaar extra. Het projectplan van de topklas Zwijndrecht is te vinden op de website www.schakel-klassen.nl.

Opgemerkt wordt dat er in meerdere steden soortgelijke ontwikkelingen lopen. Zo schijnt er in Vlaardingen een soort 'liftklas' te zijn en in Amsterdam ook iets dergelijks te zijn opgezet.

Tips

- Nel Bonneur uit Deventer heeft een analysemodel Gesproken taal ontwikkeld, dat ze op dit moment verder aan het verfijnen is. Het is een manier om de vooruitgang in spreekvaardigheid te meten bij de kopklasleerlingen.
- Kopklas Utrecht is erg tevreden over 'Woordclusters' van M. Verhallen.
- Bruikbare toetsen in de kopklas: naast cito eindtoets ook de gewone cito- toetsen, cito extra, TAK, Hacquebord, Diawoord, Diataal en Diaplus.
- In Den Haag hebben de kinderen ook een eigen website waar zij bijvoorbeeld verslagen op zetten (<http://www.kopklash Haag.nl/?id=292>)
- In de Topklas in Zwijndrecht maakt men gebruik van Nieuwsbegrip (begrijpend lezen), Nederlands in Uitvoering, Posterproject/Woordenweb en Leren in Uitvoering.
- In Delft wordt met veel plezier Muiswerk gebruikt. Ook andere kopklassen zijn hier enthousiast over, maar men vindt het wel duur om aan te schaffen. Soms mag het geleend worden van de school voor voortgezet onderwijs waar de kopklas gehuisvest is.

Sardes, maart 2008

Karin Vaessen en Karin Hoogeveen

**Kritische succesfactoren Topklas
Els van der Veer, CEDgroep**

Goede intakeprocedure: toetsing en gesprekken met leerlingen en hun ouders

Competente Topklasleerkracht: zorgvuldige selectie, scholing o.g.v. taaldidactiek voorafgaand aan de Topklas en begeleiding als de Topklas eenmaal gestart is.

Ontwikkeling taalcurriculum: speciaal taalprogramma van 300 uur, gericht op woordenschatuitbreiding, leesstrategieën en woordleerstrategieën, informatie opzoeken en ordenen, presentatie geven, beargumenteren, gebruik van een atlas, tabellen/grafieken, zelfreflectie, schrijfkaders, spelling. Innovatieve materialen.

Meer tijd en meer afwisseling in taalactiviteiten: activerende didactiek, meervoudige intelligenties, leerstijlen van Kolb

Leerlingvolgsysteem: leerlingen volgen op gebied van taalontwikkeling, in de Topklas met Diataal

Goede en blijvende afstemming PO-VO: over roosters, vakinhoud, buitenschoolse activiteiten en gezamenlijke mentorgesprekken (mentor Walburg en Topklasdocent)

Ouderbetrokkenheid: regelmatig voortgangsgesprekken met de ouders, het belang aangeven dat er thuis Nederlands gesproken wordt

Voldoende financiële ondersteuning: ook na het eerste projectjaar

Toename professionaliteit docenten brugklas: versterken van de interactiemogelijkheden in de lessen op het Walburgcollege

Resultaatmeting: uitstroomprofiel vaststellen en bijhouden of dit gehaald is

Blijvende aandacht voor PR: spreekt voor zich.